

fidem, gratiam et virtutes; ergo inter suos fideles non exigit legislatōres ecclesiasticos.

Conf. Religio est de jure naturæ libera, sicut cuiuslibet liberum est eligere id quod sibi videtur bonum; ergo non est subjecta potestati humanæ, uti subjecta non fuit in statu naturæ, pro quo nemini licebat, aut determinare cultum divinum, aut alios ad eundem compellere.

R. *Ad 1. D. A.* Est unio fidelium qualiscumque sine ordine ad caput visibile et rectores Ecclesiæ N. est unio rite ordinata et subordinata Christi in terris Vicario, aliisque Ecclesiarum præsidibus C.

Ad 2. D. A. Jure naturæ liberum et æquum est eligere id, quod videtur bonum per consilium rationis qualecumque, quomodocumque et quandocumque N. per consilium rationis conforme legibus vel naturalibus vel etiam positivis C. Equidem jure naturæ nulla certa religio imperatur, neque homo ad credendum proprie cogi potest; attamen jus naturæ dicitur, ut eligatur religio simpliciter digna Deo, et illa quidem qua Deus se coli cupit et mandat: sed Christus in nova lege hanc determinavit, omnesque fideles jurisdictioni ecclesiasticæ subiecit; ergo. Si enim quævis religio cuiuslibet libera est, modo sibi videatur conveniens, etiam judaica, mahumetana, imo indifferentismus, ac demum nulla plane religio erit naturaliter illicita.

Adde, quod falsum sit, religionem in statu naturæ fuisse absolute liberam ab omni lege, quod patet ex legibus naturæ, ex præcepto divino Adæ dato, ex sacrificio CAINI a Deo rejecto etc.; falsum, nemini licuisse statuere quidquam de cultu divino per revelationem determinato, quod patet in EYON, qui cæpit primo invocare nomen Domini, scilicet cultu novo et publico. Ad hæc fuit potestas saltem patriarchalis et œconomica, quæ filios ac subditos ad Dei cultum adigebat, uti constat in SEMI posteris. Demum perperam confunditur lex naturæ cum lege gratiæ, cum in hac revelato Dei cultu libertas præceptis evangelicis adstricta sit in obsequium fidei; nempe libertas hominis, maxime post lapsum, semper indigebat directione legum, unde illi provisum de legibus naturæ, timoris et amoris.

Inst. 2. Religio est personalis et dependens ab assensu mentis; ergo est extra imperium; imo mens hominis cogi non potest, ac ne Deus quidem cogit ad determinatam religionem; ergo potestas coactiva in rebus fidei nulla est penes Ecclesiam.

R. *D. C.* Religio est extra imperium respectu infidelium, et mens cogi ad eam non potest directe C. respectu fidelium, et mens ne indirecte quidem cogi potest N. Fide christiana libere semel acceptata, non est deinceps liberum credere quod vis, sed quod præcipit Ecclesia; alias eris sicut ethnicus et publicanus. Ecclesia coercendo hæreticos, perturbatores ac seductores fidelium non tam imperat voluntatibus, quam punit perversas voluntates, et ex officio coerces non libertatem, sed licentiam. Sic Deus etiam cogit indirecte ad bonum, interminando iudicium et pœnas æternas. Nonne, licet religio sit personalis ac mentalis, CONFSSIONISTÆ in Pace Religiosa Calvinisticam, et PROTESTANTES in Pace Westphalica omnes alias ab utraque Protestantica et antiqua Catholica diversas religiones totis viribus excludere? Nonne fatentur Protestantici, posse prohiberi religionem falsam, et a suo Magistratu civili subditos compelli, ne Judæismum aut Mahumetismum amplectantur?

Inst. 3. Potestas ecclesiastica circa fidem et religionem semper fuit turba-

rum causa; imo dum viguit, ac ubi viget libertas credendi et vivendi nullis legibus adstricta, pacatius et felicius vivebant vivuntque subditi, quod patet v. g. in *Batavis*, quamvis religione inter se plurimum discordent, in *Turcis* etc.; ergo.

R. *N. A.* Quæ enim Regnorum ac Imperii tranquillitas felicitasque fuerit tum, cum leges passim omnes divinæ et humanæ negligebantur, testantur annales, bella, patriæ clades etc. At permissio etiam, quod sane falsissimum est, credendi vivendique libertatem promovere pacem et bonum reipublicæ; tamen, quod non est honestum, utile esse nequit, prout morale axioma habet; et tametsi utile foret, aptum profecto medium tranquillitatis veræque felicitatis per se loquendo esse non potest, quia illicitum, et legibus divinis humanisque adversum.

Turcis et *Batavis* non est, quod invident orthodoxi cives, quorum reipublicæ Christianæ cum tranquillitate status externa vel maxime internam quærunt, suisque procurare subditis debent. Demum teste experientia Imperium et Regna, quamdiu unius fidei erant sub uno Ecclesiæ capite, longo tempore optata pace fruebantur, et si quando inter potestatem sacram et politicam orta dissensio fuerat, ea ex abusu et per accidens acciderat, cum potestatem utramque Christus ipse discreverit ad quietem publicam melius conservandam.

ARTICULUS IV.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA PONTIFICI ET EPISCOPIS PROPRIA.

97. *Nota.* Jurisdictionem ecclesiasticam in omnēs Christianos, esse penes Pontificem et Episcopos, sicut olim fuerat penes Petrum et Apostolos, quorum illi successores sunt, docent Catholici omnes. Negant vero Novatores, tum quod Reges ac Principes subsint jurisdictioni ecclesiasticæ, tum quod hæc sit vera quædam potestas directiva et coactiva, utpote mere pedagogica, vi cuius Prælati ecclesiastici tantummodo dirigant ac doceant fideles, salva semper auctoritate Principum; Calvinus etiam vitio vertit ac tyrannidi, a solis Episcopis usurpari jurisdictionem, a senioribus conscia et approbante Ecclesia exercendam. Ex hisce putridis hæreticorum fontibus EDMUNDUS RICHERIUS, prout ipse fatetur in Apolog. 2., hausit eundem errorem, quod claves Ecclesiæ sint penes communitatem fidelium; eundem adoptarunt Quesnellus et plerique Jansenistæ. Verum hic hæreticorum error multoties ab Ecclesia damnatus, et libellus RICHERII altero mox anno a Conciliis Senonensi et Aquensi, a Sorbona et a Sede Apost. fuit confixus; item condemnata in Constitutione *Unigenitus*, hæc Quesnelli propositio 90^a.: *Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos pastores de consensu saltem præsumpto totius corporis*; hinc

98. *Dico I.* Potestas et jurisdictio ecclesiastica est penes Pontificem et Episcopos, non tantum ministerialiter, sed et formaliter.

Prob. 1^a pars. tum ex *Scriptura*: Christus, antequam Ecclesia coaluisset, Petro ceu capiti et sub eo Apostolis commisit jurisdictionem sacram, ad eorum successores transituram, uti patet ex Matth. 16. 18. Joan. 20. 21.-23. 21.-45. 17. vide num. 93.; ergo sacre potestatis origo est a Christo, et data a Christo

non communitati ac multitudini fidelium, sed Prælati Ecclesiæ: tum ex Traditione: OPTATUS Milev. L. 7. ait: B. Petrus præferri omnibus Apostolis meruit, et claves regni cælorum cæteris communicandas accepit; CHRYSOST. hom. 6. in Act. Ap. vocat Petrum *Coryphæum Apostolici chori, cui creditæ sunt claves regni cælorum*; CYRILL. Catech. 17. *Principem Apostolorum ac regni cælorum clavigerum*; S. LEO Serm. 3. de sua assumpt. ad Pontif. *De toto mundo unus Petrus eligitur... omnes proprie regit Petrus, quos principaliter regit et Christus*; idem docent THEOPHYL. in c. 22. Lucæ, et alii.

Prob. 2^a. pars. In Scriptura comparatur Ecclesia corpori, ad Rôm. 12. 4., membrorum autem varietas exponitur 1. Cor. 12. 27. *Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro... et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas... numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ?* Vocatur grex et ovile Joan. 10. 16., ad Hebr. 13. 20. *domus ac familia* ad Hebr. 3. 5., Matth. 24. 23., Luc 12. 42.; ergo sicut functio, vis et potestas agendi non est in corpore, sed in diversis membris, et sicut potestas regendi non est in grege, sed in domino aut pastore gregis: ita jurisdictio ejusque exercitium non est penes communitatem, sed penes Episcopos, qui potestatem regendi non accipiunt ab Ecclesia, sed a Deo.

Conf. 1. Pontifex et Episcopi a Deo habent suam potestatem, tum quia Act. 20. 28. *Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*; et ad Ephes. 4. 11. *Ipsæ, Christus, dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas... in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi*; tum ex text. supra cit. In potestate, nomine ac virtute Christi exercent suam jurisditionem, uti de Paulo constat ex 2. Cor. 13. 10: et 1. Cor. 5. 3.; ergo eam non habent a communitate fidelium, sed *formaliter* a Deo et Christo, cujus auctoritate eam sibi propriam exercent.

99. *Dico II.* Pontifex et Episcopi habent supremam jurisdictionem in omnes Christianos.

Prob. I. Ex Scriptura. Christus dans Petro et Apostolis potestatem clavium, *quodcumque solveritis, quodcumque ligaveritis*, et committens curam ovium, *pasce oves meas*, universaliter de omnibus ovibus et de omnibus actibus fidelium, quibus vita æterna amitti vel obtineri potest, locutus est; ergo omnes omnino Christianos subiecit potestati ac jurisdictioni ecclesiasticæ. Cum vero imperium Ecclesiæ inutile foret ac inefficax sine potestate *puniendi*; cumque boni pastoris officium sit, non solum errantes revocare oves, sed et lupos arcere, Christus etiam reliquit potestatem *ligandi*, qua rebelles quoslibet pœnis spiritualibus coercere possit; vide num. 94.

Prob. II. Ex Trad. et perpetua praxi Ecclesiæ. Bullæ Pontificum, jus canonicum, et historia ecclesiastica abunde testantur, semper tum intra tum extra Concilia a Prælati Ecclesiæ exercitam fuisse supremam in omnes Christi fideles potestatem tum directivam, tum coercitivam; ergo. Ita GREG. Naz. hom. 17. ad primarium Imperii administrum dicebat; *vos quoque imperio meo ac tribunali læ Christi subicit: imperium enim nos quoque gerimus, addo etiam, præstantius ac perfectius; alioquin carnî spiritum, et terrenis cælestia cedere oportebit.* SYMMACHUS P. ad Anasias. I. Imp. ait: *tu, si Christianus princeps es, qualiscumque Præsulis Apostolici vocem debes pa-*

tienter audire. S. CHRYSOST. hom. 34. in ep. ad Hebr. scribit: *audiant et Principes, nec solum iis subjecti, quemadmodum morigeri debent esse... Ipsi adeo summi Principes, præsertim CAROLUS M., LADISLAUS Rex Hungariæ, LUDOVICUS Rex Galliæ, ALPHONSUS Rex Hispaniæ, EDUARDUS Rex Angliæ, KENULPHUS Rex Merciorum, et plures alii apud SUAREZ in Defens. fid. cath. L. 3. c. 21. suos Patres spirituales et Reges Regum appellarunt summos Pontifices, iisque filialem obedientiam et sponderunt et præstiterunt, una quasi voce dicentes cum CAROLO M., *Honoremus sanctam Romanam et Apostolicam Sedem, ut, licet via ferendum ab illa Sede imponatur jugum, tamen feramus et pia devotione toleremus.**

100. *Obj. I.* Ecclesia non est cœtus hierarchicus, sed *collegium æqualium*; ergo in Ecclesia non sunt Principes, qui aliis imperent, Pontifex et Episcopi.

Prob. Ant. Christus verbis his, *quæcumque alligaveritis, præmiserat ista, dic Ecclesiæ*; ergo si datur potestas jurisdictionis in Ecclesia, hæc est penes populum et omnes fideles. *Conf. PAULUS* 1. Cor. 5. non nisi de consensu fidelium excommunicavit incestuosum Corinthium, dicens: *judicavi eum, congregatis vobis et meo spiritu, tradere Satanae*; ergo.

R. Verba illa, *dic Ecclesiæ*, innuunt Prælatos Ecclesiæ; id manifestum est tum ex contextu, in quo Christus ad Apostolos conversus ait: *amen dico vobis, quæcumque alligaveritis... quæcumque solveritis*; tum ex interpretatione S. CHRYSOST. hom. 61. in Matth., et THEOPHYL. in c. 18. Matth.; tum ex consuetudine, item ex absurdo; quæ demonstrant, non posse, nec debere toti fidelium cœtui, aut Concilio generali ex Episcopis peccatum fratris denuntiari.

Ad Conf. D. A. Et hoc fecit Paulus ex obligatione ac necessitate N. ex prudenti œconomia C. Paulus hisce verbis: *judicavi congregatis vobis, ostendit modum judicandi*, ubi 1°. attingit *congregationem fidelium*, non quod Principis potestas in judicando pendeat a populi consensu, sed quia delicta gravia concordi multorum deliberatione punienda sunt, prout iudices in porta sedentes publice dijudicarunt; 2°. suum assensum, *et meo spiritu*, h. e. mea voluntate et auctoritate; 3°. auctoritatem principalis Domini, *cum virtute D. N. J. C.*, unde suum robur habent judicia Prælatorum Ecclesiæ.

Inst. 1. S. PAULUS etiam in absolvendo excommunicato requirebat consensum populi, dicens v. 10. *cui autem aliquid donastis, et ego: nam et ego, quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi*; ergo penes populum sicut potestas absolvendi, ita et potestas judicandi fuit.

R. N. C. Sicut Paulus, præsentem vel etiam consentientem populo, voluit denuntiari condemnationem fornicarii, nimirum ut et ipsi Corinthii tam enorme flagitium damnarent, quod antea in suo concive non arguebant: tum ut præpotenti Corinthio hac via occasionem turbandi Ecclesiam præcluderet, adeoque ob prudentem œconomiam; ita ex simili ratione in ejusdem absolute voluit intervenire populi preces, vota et executionem sententiæ suæ, uti S. CHRYSOST. in h. l. ait: *sicut cum Paulus juberet hominem resecari, non passus est penes illos auctoritatem condonandi, dicens: decrevi tradere ejusmodi Satanae; ac rursus assumpsit eos in consortium dicens: congregatis vobis tradere illum, duas res curans, ut et proferretur sententia, et ne fieret absque illis, ne videretur hic illos hoc factò lædere, ipsosque contemnere: itidem et hic facit.* Attamen ipse, ceu Christi Vicarius sua auctoritate con-

donavit poenam, prout verba citata testantur. Denique ex facto particulari, unico et libero male infertur conclusio universalis et dogmatica.

Inst. 2. Potestas excommunicandi sæpe exercita *injuste*, ac fere semper in Ecclesia et Imperio *turbarum causa* fuit; ergo non est a Christo concessa Prælati Ecclesiæ, utpote cedens in destructionem potius, quam in ædificationem.

R. N. A. Id quidem asserunt, at non probant A catholici haud absimiles Arianis, Eutychianis, cunctisque aliis schismaticis et hæreticis, qui ab Ecclesiæ primordiis hoc se fulmine injuste tactos criminabantur. Similia oggerunt de Regum ac Imperatorum excommunicationibus, sed authenticis testimoniis non comprobant: quod si probarent, quemdam nos abusum fateri oporteret, non vero in præjudicium usus legitimi, quibus incommodis sat cavet Concilium Trid. Sess. 23. c. 3. de Reform. statuens, *excommunicationis gladium sobrie, magnaue circumspeditione exerendum esse*. Si quando majores turbæ inde exortæ sunt, id factum ex obstinatione fulminatorum: non enim ambitio aut tyrannis Pontificum, sed plerumque gravissima scelera, schismata, hæreses, discrimen proximum Religionis fuerunt causæ excommunicandi, prout æquiores politici etiam acatholici fatentur. Quam vero salubris sit in Ecclesia hæc potestas, Lutherus adeo testatur Tom. VIII. Jenensi scribens ad suos: *bene faceretis, mihi que placeret, si excommunicationis usum denovo reducere possetis... vel maxime opus foret ejusmodi medio: nam effrænis licentia agendi quodvis pro libitu, in dies crescit*.

101. *Obj. II.* Apostolus vocat omnes Christianos *regale sacerdotium* et *genus electum*; quamvis autem fideles non qua homines præcise, tamen qua Christiani possunt habere potestatem spiritualem, et constituunt communitatem fundatam in religione supernaturali; ergo.

R. D. A. Vocat Christianos *regale sacerdotium* in sensu stricto, ac si sacerdotium existat in populo tanquam subjecto exercente N. in sensu lato, quia populus est subjectum recipiens et obediens sacerdotio C. Est ergo potestas sacra principaliter penes Pontificem, formaliter penes Episcopos, finaliter penes populum fidelem; alias omnes etiam Israelitæ in veteri lege fuissent sacerdotes, quia Exod. 19. 6. de iis dicitur: *vos eritis mihi in regnum sacerdotale et gens sancta*.

Dein esto, potuisse communitati fidelium concedi potestatem supernaturalem; at concessa non est, nisi Prælati Ecclesiæ, et rectoribus fidelium: quippe Christus instituit Ecclesiam ceu rempublicam sacram, ejusdemque regimen ordinavit longe excellentiore modo, quo sub uno capite pax membrorum, fidei unitas, et morum puritas per totum late orbem conservarentur.

Inst. 1. S. Aug. L. 4. de doctr. Christ. c. 17. docet, quod Ecclesia acceperit claves regni cælorum in Petro; ergo potestas et jurisdictio est penes multitudinem fidelium; præsertim cum jure divino et naturali gubernatio communitatis immediatius competat communitati, quam personæ singulari.

R. D. A. Ecclesia, h. e. caput et præcipua membra Ecclesiæ C. Ecclesia, h. e. communitas fidelium *Subd.* accepit formaliter et subjective pro omnibus membris Ecclesiæ N. finaliter, scilicet in utilitatem totius Ecclesiæ, et ita, ut perpetuo maneret in Ecclesia, ad successores transitura C. Equidem communitati immediatius competit gubernatio, ubi sua sponte homines perfectam

ineunt societatem; secus ubi Deus et formam tribuit societatis, et potestatem distribuit pro suo beneplacito: sicut autem ordinavit regimen Synagogæ Thæarchicum, ita Monarchico simile illud novæ Ecclesiæ esse voluit.

Inst. 2. Docet idem S. Doctor Serm. 13. de Verb. Dom., et serm. 108. c. 2., quod Petrus, cum claves cælorum accepit, sustinuerit personam Ecclesiæ; ergo potestas est penes Ecclesiam, Pontifex autem et Episcopi sunt tantum *ministri*.

R. D. A. Personam Ecclesiæ sustinuit historice, velut caput et princeps Ecclesiæ C. solum parabolice, velut legatus, qui non proprio, sed Ecclesiæ nomine eam potestatem recipiat et exerceat N. Pontifex et Episcopi in potestate, nomine ac virtute Christi suam jurisdictionem exercent, *secundum potestatem, quam dedit mihi Dominus, 2. Cor. 13.*, et 1. Cor. 3. *judicavi... eum in virtute D. N. J. C. tradere Satanae. Dist.* etiam C. Pontifex et Episcopi sunt *ministri* respectu Dei et Christi, uti se et cæteros Apostolos multoties vocat Paulus C. per hoc autem ministerium non excluditur ipsa potestas, quia Paulus etiam Reges ac Principes *Dei ministros* nuncupat, et Christus ipse *minister circumcisionis*, imo servus appellatur. Sunt *ministri* respectu populi et Ecclesiæ *Subd.* h. sensu, quod sint constituti in utilitatem et bonum Ecclesiæ ceu finem C. alio sensu, qui excludat proprietatem potestatis N. *Spiritus S. posuit Episcopos, Act. 20.*; et ipse, Christus, *dedit quosdam Apostolos, quosdam Prophetas*; ergo potestas sacra, ejusque ministerium a Deo est, non ab Ecclesia.

Inst. 3. Juxta S. Cypri. L. de unit. Eccl., et S. Aug. L. 3. de Bapt. c. 18. claves non alia de causa datæ sunt Petro, quam ad unitatem Ecclesiæ significandam; ergo potestas sacra est penes Ecclesiam.

R. D. A. Ita tamen, ut Petrus tanquam ordinarius ac primus pastor, et caput cæterorum eas acceperit C. secus N. Petro in persona propria promissæ sunt claves, quia Matth. 16. Christus Petrum ut singularem personam alloquitur secundum nomen tum recens impositum, tum a nativitate acceptum, addito etiam nomine patris; confirmatur ex contextu, quia ei facta est promissio, qui statim in persona utique propria fuit a Christo reprehensus; item ex interpretatione SS. Patrum, Aug. L. 2. cont. 2. epist. Gaudent. c. 23. etc.

Nec obstat, quod Petrus dicatur gessisse *figuram Ecclesiæ*: hanc enim gessit ratione Primatus, sicut Rex personam regni gerit, *Ecclesiæ Petrus propter Apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam, Aug. Tr. ult. in Joan., et in Ps. 108. cujus, Ecclesiæ, ille agnoscitur gessisse personam propter primatum, quem in discipulis habuit*; non ergo inter se pugnant figura Ecclesiæ, et proprietas potestatis ecclesiasticæ: nam et Christus vere baptizatus fuit, ac simul figura Ecclesiæ, Joannes vere supra pectus Domini in cœna recubuit, simul autem symbolum erat Ecclesiæ triumphantis ac vitæ contemplativæ etc.

Inst. 4. S. Aug. Tr. 121. in Joan. docet, peccata remitti a *charitate Ecclesiæ*, et *gemitu columbæ*; ergo hæc potestas est penes Ecclesiam et justos in Ecclesia.

R. D. A. Remitti a charitate Ecclesiæ, h. sensu, quod Ecclesia justorum auctoritatem hanc sibi uni propriam habeat N. h. sensu, quod nemini remittantur peccata, nisi ad eum extendatur Ecclesiæ charitas, isque fiat

vivum membrum *columbæ*, particeps orationis aliorum justorum *C.* Paradoxum videbatur DONATISTIS, posse ab *hæreticis* justificari homines per baptismum et introduci in Ecclesiam, cum ipsimet sint cooperti peccatis, atque extra Ecclesiam; illis proin respondet S. AUGUSTINUS, non tam cum, qui baptizat, peccata remittere, quam *gemitum columbæ*, h. e. orationes Sanctorum, quibus impetratur poenitentia interior, et charitas, per quam formaliter justificantur, quicumque justificantur; item non illum, qui baptizatur, ideo justificari, quia ab hoc vel illo baptizatur, sed quia per baptismum a quocumque exhibitum in eum extenditur *charitas Ecclesiæ*.

102. *Obj. III.* Potestas ecclesiastica, quam Christus instituit, est sejuncta a potestate politica, et potestas, quæ est penes Pontificem et plerosque Episcopos, est conjuncta cum potestate politica; ergo penes Papam et Episcopos non est potestas ecclesiastica a Christo ordinata. *Maj. prob.* Christus dixit Matth. 20. 23. Petro et Apostolis: *Principes gentium dominantur eorum, non ita erit inter vos*, et Luc. 12. de seipso: *o homo! quis me constituit judicem inter vos?* unde Apost. 2. Tim. 2. ait: *nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus*; ergo.

R. *Ad 1. D. A.* Vos autem non sic, h. e. more gentium dominando dominatu superba æmulatione quæsito, et despotica tyrannide exercito *C.* dominatione cum humilitate suscepta, debitaque moderatione exercita *N.* Hinc græcus textus habet, *κατακρυβεύουσιν*, h. e. violenter dominantur. Sacerdotium et Imperium de *jure naturæ* inter se non pugnant: in *lege veteri* utrumque jungebant Moyses, Melchisedech, Heli, Samuel et Machabæi: in *nova lege* hic quoque nexus juvat et ornat Ecclesiam, cum ampla judicandi gubernandique potestas decus sit insigne Sacerdotii, et fructus ferat plurimum: nam facilius Dei verbum audiunt populi, audito obtemperant, mores corrigunt, terrentur contumaces, et validius arcentur hostes, si a regio Pontifice mysteria tractentur, doctrina explicetur, grex et ovile custodiatur.

Ad 2. Christus non rejecit *absolute* munus judicandi, sed ne per minutias impediretur a majoribus. Ideo Apostoli etiam Act. 6. omiserunt curam ministrandi mensis, quin omitterent officium præsidendi toti Ecclesiæ in temporalibus, uti constat ex eleemosynæ collectione Act. 11. et ad Gal. 2. Præterea Christus in terris non assumpsit personam Principis, sed meri Pastoris; hæc ergo documenta dedisse videtur Prælati mere ecclesiasticis.

Ad 3. D. A. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, h. e. negotiationibus, nimis curis circa vitam temporalem *C.* h. e. nemo regimini politico debita cum moderatione se impendit *N.* Teste BELLARM. *ly Deo* nec in græco, nec in ullo codice latino legitur. Dein quomodo salvæ Scripturæ textibus citatis acatholici Principibus secularibus attribuunt jus in sacra? quomodo Episcopi Angliæ, et per Germaniam Magdeburgensis, Lubecensis alique Principes esse possunt ecclesiastici simul et politici? scilicet in subjecto acatholico contraria bellissime quadrant, quæ in catholico summpere repugnant.

Inst. 1. Christus longe aliam Ecclesiæ formam et regimen instituit; ergo a *lege naturali* et *mosaica* nulla fit paritas. Ad hæc dignitates seculares, opes magnæ, Principum magnificentia requirunt magnas curas temporales, quæ a Deo avocant, et adversantur tum exemplo Christi, tum ejus Evan-

gelio, quod paupertatem præhabendam esse docet, maxime ab illis, qui Christum repræsentant magis. Demum Apostoli et primi Episcopi salubriter rexere Ecclesiam sine potestate politica; ergo.

R. *Ad 1. D. A.* Aliam Ecclesiæ formam instituit, componibilem tamen cum principatu seculari *C.* hujus absolute exclusivam *N.* Idipsum retorquetur in Lutheranos Germaniæ, et Calvinianos Angliæ Episcopos, sic dictos.

Ad 2. D. A. Requirit magnas curas, quæ *per se* avocant a Deo, quamvis ad prudentiæ christianæ leges, Deique servitium ordinentur *N.* quatenus ex prava cupiditate assumuntur, adeoque *per accidens C.* Videlicet avara paupertas *Prædicantium* has promittit querelas, cum tanta non raro sit, ut vix honestus quispiam illorum munus ambiat, prout BEZÆ et SARAVIÆ testimonium habet, qui ipsi consultissimum esse censent, quod Episcopi politicis etiam honoribus splendeant.

Ad 3. Christus et Apostoli fecere aliqua, aliqua omiserunt, quæ nos non obligant; alias nulla in terris matrimonia, nullæ possessiones aut divitiæ esse deberent. Christus suo exemplo perfectissima monstravit, non cogendo *præceptis*, sed alliciendo *consiliis*. Evangelium paupertatem suadet iis qui sibi solis vivere eligunt, non item iis qui et aliis vivunt: hi enim, ut præclare agant, facultatibus non debent destitui; hinc in omni lege divites fuere sacerdotes, scilicet Moyses, Levitæ etc.

Ad 4. Apostoli et primi Episcopi rexere Ecclesiam necdum diffusam per orbem terrarum, sed perexiguam ac fere latentem in cryptis; adde, quod primis Ecclesiæ temporibus etiam *laici* pauperes fuerint.

Inst. 2. S. GREG. anathema dicit Episcopo, qui jubet, agris more fiscali titulum imprimi; S. BERN. L. 2. de Consid. ait: *forma Apostolica hæc est: interdicitur dominatio, indicitur ministratio*: NICOL. I. docet, Christum verum Regem ac Pontificem *regnum ac pontificatum*, quæ ante ipsius adventum conjuncta erant, *disjunxisse*; ergo.

R. *Ad 1.* Tempore S. GREGORII necdum Ecclesia habuit principatum politicum; ideo agros suos, quos ad instar privatorum civium tunc possidebat, non propria auctoritate, sed per legitimum judicem vindicare et recuperare debuit.

Ad 2. S. BERN. docens Pontificem non debere ovibus dominari, sed eas pascere, negat Pontificem *qua talem*, et ex institutione Christi esse principem politicum, cum ibidem subdat: *esto, ut alia quacumque ratione hæc tibi vindices, sed non Apostolico jure: nec enim ille dare, quod non habuit, potuit.*

Ad 3. NICOLAUS P. ipsemet possederat temporale dominium Romæ, Ravennæ aliarumque ditionum; solum ergo negavit, competere Pontifici imperium totius orbis etiam in temporalibus, siquidem Christus sicut Tiberio relinquens Imperium, Petro solum Pontificatum concessit: ita pro conservanda humilitate voluit Imperatorem indigere Pontificis directione *in spiritualibus*, et in temporalibus auctoritate Imperatoris Pontificem, quin propterea repugnet principatus sacerdotio junctus in summo Pontifice aut Episcopis.